

ΜΕΝΙΟΣ ΣΑΚΕΛΛΑΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΑΓΑΠΗΜΕΝΟΣ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ 300.000 ΑΝΑΓΝΩΣΤΩΝ

Ο χορός των συμβόλων

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

ΠΡΩΤΗ ΕΚΔΟΣΗ: 6.000 ΑΝΤΙΤΥΠΑ

ΤΙΤΛΟΣ ΒΙΒΛΙΟΥ: **Ο χορός των συμβόλων**
ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ: Μένιος Σακελλαρόπουλος
ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ – ΔΙΟΡΘΩΣΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ: Χρυσούλα Τσιρούκη
ΣΥΝΘΕΣΗ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ: Νέλλυ Βασιλείου
ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ: Βάσω Βύρρα

© Μένιος Σακελλαρόπουλος, 2017
© Φωτογραφιών εξωφύλλου: David Lichtneker/ARCANGEL,
Inga Nielsen/shutterstock
© ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε., Αθήνα 2017

Πρώτη έκδοση: Οκτώβριος 2017, 6.000 αντίτυπα

Έντυπη έκδοση ISBN 978-618-01-2289-3
Ηλεκτρονική έκδοση ISBN 978-618-01-2290-9

Τυπώθηκε στην Ευρωπαϊκή Ένωση, σε χαρτί ελεύθερο χημικών ουσιών, προερχόμενο αποκλειστικά και μόνο από δάση που καλλιεργούνται για την παραγωγή χαρτιού.

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις του Ελληνικού Νόμου (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως η άνευ γραπτής αδείας του εκδότη κατά οποιοδήποτε τρόπο ή μέσο αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, διανομή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση, παρουσίαση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή (ηλεκτρονική, μηχανική ή άλλη) και η εν γένει εκμετάλλευσή του συνόλου ή μέρους του έργου.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε.

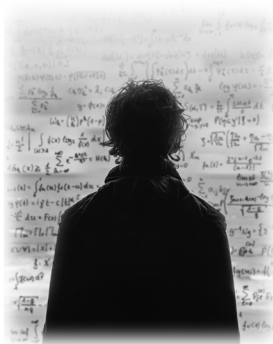
Έδρα: Τατοίου 121, 144 52 Μεταμόρφωση
Βιβλιοπωλείο: Εμμ. Μπενάκη 13-15, 106 78 Αθήνα
Τηλ.: 2102804800 • fax: 2102819550 • e-mail: info@psychogios.gr
www.psychogios.gr • <http://blog.psychogios.gr>

PSICHOGIOS PUBLICATIONS S.A.

Head Office: 121, Tatoiou Str., 144 52 Metamorfossi, Greece
Bookstore: 13-15, Emm. Benaki Str., 106 78 Athens, Greece
Tel.: 2102804800 • fax: 2102819550 • e-mail: info@psychogios.gr
www.psychogios.gr • <http://blog.psychogios.gr>

ΜΕΝΙΟΣ
ΣΑΚΕΛΛΑΡΟΠΟΥΛΟΣ

Ο χορός των συμβόλων

ΑΛΛΑ ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ

20 χρόνια ταξίδια με τον Παναθηναϊκό, Λιβάνης, 2003
Ολυμπιάδα, Ιστορία και θρύλοι, Λιβάνης, 2004
The game boy – Το μοιραίο 10, Λιβάνης, 2006
Θα πεθάνεις, ρε, Λιβάνης, 2007
Η νύχτα της Λώρας, Λιβάνης, 2008
Μαύρο φιλί, Λιβάνης, 2009
Φεγγάρι από πέτρα, Λιβάνης, 2010
Δύο μαύρα πουκάμισα, Λιβάνης, 2011
Πορφυρός κώδικας, Λιβάνης, 2012
Ένοχες ζωές, Λιβάνης, 2013
Η παγίδα των χρωμάτων, Λιβάνης, 2014

Από τις Εκδόσεις ΨΥΧΟΓΙΟΣ κυκλοφορούν:

Το σημάδι, 2015
Δεκατρία κεριά στο σκοτάδι, 2016

*Στα παιδιά που ψάχνουν την υπέρβαση στην Οδό Ελλήνων,
παλεύοντας με χίλια μύρια κύματα...
Στους γονείς που ματώνουν για τα παιδιά τους και
σηκώνουν αγόγγυστα το βαρύ φορτίο...
Στον Γιώργο μου, με την ελπίδα να τον στηρίξω όσο πάει...
Στην Κορίνα μου, που έρχεται δυνατά...
Στην Κρήτη, που πάντα χαϊδεύει την ψυχή μου...*

ΕΒΡΕΧΕ ΚΑΤΑΡΡΑΚΤΩΔΩΣ κι όλη η ορμή του ουρανού έσκαγε με πάταγο στη γη, που ήταν ακόμα ξερή από το θέρος και δεν προλάβαινε να ρουφάει τόσο νερό. Κι αυτό, ενθουσιασμένο θαρρείς από τη δύναμή του, έσκαβε με μανία το χώμα για να το τρυπήσει, λες κι ήθελε να αποδράσει σε δικούς του κόσμους. Αυτά δεν ήταν απλά πρωτοβρόχια, λύσσα κακιά ήταν που μαστίγωνε ανθρώπους και σπίτια, και ζωντανά και δέντρα κι εκκλησιές, εικόνα βγαλμένη από προχωρημένο Δεκέμβρη κι όχι Σεπτέμβρη, που ήταν τώρα δα.

Ο Μανόλης Σαββάκης δεν έδινε δεκάρα για τη βροχή, κι ας είχε μουλιάσει ως το κόκαλο. Γιατί μέσα του ήταν πιότερο βρεγμένος, και μάλιστα από κρύο νερό που διέσχιζε με ταχύτητα την κοιλάδα της καρδιάς του κι είχε μουσκέψει πόντο πόντο ολόκερη την ψυχή του. Μόλις την προηγούμενη μέρα πήρε το κακό μαντάτο κι ήταν σαν να έπεσε ο ουρανός κατακέφαλα και να του διέλυσε τα πάντα. Ο ιδιοκτήτης στο μικρό λιοτρίβι όπου δούλευαν αυτός και η κυρά του η Αγγελική, ο Ζάχος Πυργάκης, δεν άντεξε άλλο από τα χρέη κι έσκασε στον ύπνο του, οξύ έμφραγμα μυοκαρδίου, όπως είπαν οι γιατροί.

Ο πόνος του Μανόλη ήταν διπλός πια. Από τη μια έχασε έναν φίλο που του είχε σταθεί σε δύσκολες στιγμές, κι από

την άλλη –και τον μάλωσε άσχημα η κυρά του όταν της το είπε– η απώλεια του Ζάχου και το κλείσιμο του ελαιοτριβείου σήμαινε και το δικό τους βούλιαγμα.

«Δεν ντρέπεσαι να λες τέτοια πράγματα τούτες τις ώρες; Έφυγε τζάμπα ο άνθρωπος, ούτε εξήντα χρόνων, κι εσύ κάθεται και μιλάς για τα μεροκάματα; Ντροπή, ντροπή, θα μας κάψει η Παναγιά!»

Ήταν η σειρά του να επιτεθεί και να γίνει χείμαρρος ασταμάτητος, όπως τα νερά του Ψηλορείτη.

«Θαρρείς δεν πονάω για τον Ζάχο; Φίλος κι αδελφός ήταν, παλικάρος από τους λίγους, και άντρας-σπαθί. Με τα δικά του τα λεφτά σπουδάζουμε το παιδί στην Αθήνα και παντρεύουμε την κόρη, το ξεχνάς; Αυτό είναι το θέμα λοιπόν. Από τη μια που χάσαμε τον άνθρωπο, κι από την άλλη που μένουμε στον άσο κι είμαστε για να μας κλαίνει κι εμάς. Μη μου λες εμένα λοιπόν για ντροπές, κατέχω τι λέω. Κι επειδή εγώ τα σκέφτομαι όλα, σκέφτομαι κι αυτό. Κατέχεις ότι πρέπει να φέρουμε πίσω στο χωριό το παιδί, τον Νικήτα; Γιατί έτσι όπως είμαστε τώρα, όχι νοίκι δεν μπορούμε να του πληρώσουμε, αλλά ούτε το φαγητό του. Άσε με λοιπόν στην ησυχία μου και μη με σκοτίζεις άλλο, μη σκάσει κι η δική μου καρδιά...»

«Θεός φυλάξι, Μανόλη! Μην ξαναβγάλεις τέτοια κουβέντα από το στόμα σου. Όσο για το παιδί, έχει ο Θεός, κάτι θα κάνουμε...»

«Θες και τα λες ή σου ξεφεύγουν;» βρυχήθηκε.

Είχε τελειώσει από το πρωί η κηδεία του Ζάχου Πυργάκη, αλλά ο Μανόλης δεν είχε καμιά διάθεση να ακολουθήσει τους υπόλοιπους στο καφενείο του Πρινάρακα για τον καφέ της παρηγοριάς. Έμεινε στο νεκροταφείο για να αποχαιρε-

τήσει μονάχος τον φίλο του, νιώθοντας μέσα του ένα τρομερό βάρος το οποίο δεν ήθελε να μοιραστεί με κανένα.

Ήταν στο Κάτω Χώρι, πίσω από τον ναό του Οσίου Ιωάννη Ξένου, κι εκεί είχαν ταφεί πρόγονοι, συγγενείς, φίλοι, άνθρωποι που είχαν σημαδέψει τη ζωή του. Το μάτι του έπεσε στη μαρμαρίνη επιγραφή που έλεγε ότι η επέκταση του νεκροταφείου ήταν δωρεά του Νικολάου Τζωρτζινάκη, εις μνήμην του αδελφού του Ιωσήφ, που είχε χαθεί στο τρομερό ναυάγιο της Φαλκονέρας στις 7 Δεκεμβρίου του 1966. Το μυαλό του πήρε φωτιά. Ήταν παιδί όταν συνέβη εκείνη η ανείπωτη τραγωδία του επιβατικού-οχηματαγωγού «Ηράκλειον», που εκτελούσε το δρομολόγιο Χανιά-Πειραιάς, και δε θα την ξεχνούσε ποτέ όσο θα ζούσε. Πώς να χωρέσει τότε στο παιδικό του μυαλό ότι χάθηκαν 247 ψυχές μέσα σε τέσσερα λεπτά; Όλο το χωριό, ολόκληρη η Κρήτη, όλη η Ελλάδα συζητούσε για μήνες αυτή την αδιανόητη τραγωδία. Θυμήθηκε τον εαυτό του πιτσιρίκο, να τρέχει στο καφενείο για να ακούσει ιστορίες από το ναυάγιο. Εκεί άκουσε για τη μετατόπιση φορτίου –ένα θηριώδες φορηγό 25 τόνων μετακινήθηκε και τρύπησε την μπουκαπόρτα–, εκεί έμαθε για τις ευθύνες όσων επέτρεψαν την είσοδο στο φορηγό, για τις δεκάδες σοβαρές παρατυπίες που έγιναν, εκεί πληροφορήθηκε ότι ο καπετάνιος πήδησε πρώτος στη θάλασσα αγνοώντας τους υπόλοιπους. Τόσες δεκαετίες μετά, κι όμως θυμόταν κάθε λεπτομέρεια. Ότι το ναυάγιο έγινε στις δύο τα ξημερώματα της εβδομής προς την ογδόη Δεκεμβρίου του '66, ότι βρήκαν μόλις σαράντα επτά επιζώντες την επόμενη μέρα το πρωί, ότι έφτασε στο σημείο του υγρού τάφου τότε ακόμα και ο βασιλιάς, για να δείξει την αλληλεγγύη του.

Οι μνήμες χόρευαν στο μυαλό του, κι έτσι πιεσμένος όπως

ήταν, έμπηξε τα κλάματα. Στη συνέχεια έκανε τον σταυρό του κι έφυγε, μετρώντας εκατόν σαράντα βήματα μέχρι να βγει στον δρόμο. Η καταιγίδα τον βρήκε έξω από το λιοτρίβι, αφού μια δυνατή εσωτερική δύναμη τον τράβηξε εκεί, στο δεύτερο σπίτι του. Έτσι το ένιωθε, αφού τέσσερα χρόνια είχε δώσει και την ψυχή του και το πονούσε πολύ. Αυτό έτρεφε τη φανίλια του, αυτό σπούδαζε τον γιο του, δίνοντας άλλες προοπτικές στο μέλλον του.

Δεν ήθελε να τον δει να παιδεύεται με τα χωράφια, με τις ελιές ή τις άλλες κτηνοτροφικές δουλειές. Η επιθυμία του ήταν να τον καμαρώσει επιστήμονα, κι αφού ο μικρός τραβούσε πολύ στα μαθήματα, έκανε τα πάντα για να τον σπουδάσει. Η κόρη, η Θεώνη, δυο χρόνια μεγαλύτερη, δεν τα έπαιρνε τα γράμματα, δεν τα ήθελε από μικρή, μόνο χάζευε όλη την ώρα περιοδικά και έβαφε μαλλιά και νύχια, αυτά ήταν η πρώτη της φροντίδα. Έτσι πορεύτηκε, και με το «έχει ο Θεός και για μας». Τον ενοχλούσαν πολλά τον Μανόλη αλλά έκανε υπομονή, ακόμα και τότε που η κόρη του αποφάσισε να δουλεύει τρεις τέσσερις μήνες το καλοκαίρι ως γκαρσόνα στο Ρέθυμνο. Έπρεπε να μένει εκεί, κι αυτό τον πείραζε, αφού δεν ήθελε να ακούει διάφορα σχόλια που ήδη γίνονταν στη μικρή κοινωνία του χωριού.

Παρ' όλα αυτά, του πήγε γρήγορα γαμπρό. Ήταν ένα καλό παλικάρι από τ' Ανώγεια, ο Πάνος Αग्रιμάκης, που τους χειμώνες δούλευε στο χωριό του και τα καλοκαίρια στο Ρέθυμνο, σε ρεβιτόρος.

Η κόρη τα βόλεψε με τα χαρτζιλίκια της, αλλά ο γιος ήθελε στήριξη –μαθητής ήταν ακόμα–, κι ο Μανόλης φοβόταν ότι δε θα μπορούσε να του την προσφέρει κάνοντας κάποια μεροκάματα σε αγροτικές δουλειές. Τότε, σε μια πολύ δύ-

σκολη καμπί της ζωής του, ο Ζάχος τον είχε πάρει στη δουλειά –αν και ήταν κτηνοτρόφος κατά βάση– και του έμαθε όλα τα μυστικά του ελαιοτριβείου. Ήταν τότε που τελείωνε το λύκειο ο Νικήτας κι έπρεπε να τον στείλει για φροντιστήριο στο Ρέθυμνο, που σήμαινε ότι έπρεπε να μείνει εκεί, ένα καράβι έξοδα με το νοίκι, τη διατροφή και το φροντιστήριο. Δεν ήθελε όμως να του ψαλιδίσει τα φτερά και τα όνειρα, αφού το παιδί ήταν μεγάλο ταλέντο στα μαθηματικά, όπως του έλεγαν οι καθηγητές, κι είχε βάλει στόχο να περάσει στο Μαθηματικό, τη μεγάλη επιθυμία του. Στο χωριό τους, τα Μυριοκέφαλα, που δεν είχε ούτε γυμνάσιο ούτε λύκειο κι έπρεπε τα παιδιά να πηγαίνουν στην Αργυρούπολη, δε γινόταν να κάνει φροντιστήριο, κι ούτε ήταν δυνατό να ανεβοκατεβαίνει στο Ρέθυμνο, σχεδόν εβδομήντα χιλιόμετρα την ημέρα.

Εκείνη την περίοδο ήταν που του στάθηκε σαν αδελφός ο Ζάχος. Τον πήρε στη δούλεψή του, όπως και τη γυναίκα του, την Αγγελική, κι έτσι, με τα διπλά μεροκάματα, κατάφερε να στείλει τον Νικήτα στο Ρέθυμνο για την τελευταία του χρονιά, ώστε να κάνει και φροντιστήριο για τις εξετάσεις.

Δε μετάνιωσε ούτε λεπτό. Το παιδί θριάμβευσε, περνώντας με την πρώτη στο Μαθηματικό της Αθήνας. Τους έκανε περήφανους τον Μανόλη και την Αγγελική, έστω κι αν εκείνοι έπρεπε να δουλεύουν νυχθημερόν για να καλύπτουν τις σπουδές του.

Δεν τον είχε πιέσει να δηλώσει το Μαθηματικό Κρήτης, στο Ηράκλειο. Γιατί κι εκεί να πήγαινε, πάλι ξένος θα ήταν, και θα έπρεπε να βρει σπίτι, μία ή άλλη, δηλαδή. Οπότε, ας πήγαινε όπου είχε περάσει. Βέβαια η Αθήνα ήταν ένας σκασμός λεφτά, κοντά ένα χιλιάρικο τον μήνα. Διακόσια εξήντα ευρώ το νοίκι, άλλα τόσα οι λογαριασμοί –ρεύμα, νερό, κοινόχρηστα,

κινητό–, κάποια πράγματα απαραίτητα για το σπίτι κι επίσης τριακόσια ευρώ για να βγάξει τον μήνα, δέκα ευρώ τη μέρα μαζί με τα εισιτήριά του. Ούτε τσιγάρα ούτε ποτά ούτε ατθαλίες, μαζεμένο παιδί, μαθημένο στα λίγα.

Η βροχή έπεφτε με δύναμη στο κεφάλι του Μανόλη κι εκείνος χτυπούσε το χέρι στον τοίχο. «Γιατί; Γιατί;» ούρλιαξε, με το βλέμμα στραμμένο στον κατάμαυρο ουρανό. Η κραυγή του δεν μπορούσε να τρυπήσει το ασυγκίνητο πέπλο που τον βούλιαζε στην απόγνωση. Ας έλεγε η γυναίκα του. Εκείνος, καπετάνιος στη φαμίλια, ήξερε ότι ο Νικήτας έπρεπε να επιστρέψει, αν και καταλάβαινε ότι αυτό ήταν μαχαιριά για το παιδί. Πώς να του πει να τα μαζέψει και να γυρίσει πίσω, να γκρεμίσει τα όνειρά του;

Του κατέτρωγε τα σωθικά αυτή η σκέψη. Κι έτσι βουρλισμένος όπως ήταν, έδωσε μια κλοτσιά σε κάτι που ήταν μπροστά στα πόδια του. Μια βλαστήμια πετάχτηκε από το στόμα του κι έφτασε γρήγορα σαν σφαίρα στον μαύρο ουρανό. Ήταν μια πέτρα την οποία δεν είχε πάρει χαμπάρι, αφού ήταν καμουφλαρισμένη από λάσπη. Κι ήταν τέτοιος ο πόνος που του προκάλεσε το χτύπημα, ώστε βλαστήμησε και ξαναβλαστήμησε, δαγκώνοντας στο τέλος τη γλώσσα του, γιατί ήταν μέρα πένθους για όλο το χωριό.

Έβγαλε το παπούτσι που είχε μουλιάσει από το νερό, έτριψε τα δάχτυλα για να μαλακώσει λίγο ο πόνος και κίνησε προς το σπίτι. Ήξερε ωστόσο ότι κι εκεί νεκροταφείο θα ήταν, αφού η γυναίκα του ήδη του είχε κρεμάσει μούτρα όταν της είπε ότι θα έπρεπε να γυρίσει ο Νικήτας. Όμως δε θα έκανε πίσω. Δε γινόταν αλλιώς. Δεν είχε τίποτα να πουλήσει κι ένιωθε και τυχερός που ο μέλλων γαμπρός του, ο Πάνος, έπαιρνε την κόρη του τη Θεώνη δίχως προίκα. Μπορεί αυτές

οι ιστορίες με τις προίκες να ανήκαν στο παρελθόν, αλλά εκείνος δεν είχε τίποτα να της δώσει. Ούτε ένα δώρο της προκοπής. Πατέρας ήταν, να μην μπορεί να κάνει ένα δώρο; Κι αυτό τον πονούσε πολύ μέσα του. Τον πονούσε όμως και κάτι άλλο· η δυσφορία της Θεώνης επειδή θεωρούσε ότι όλος ο κόπος των γονιών της πήγαινε στον Νικήτα, κι αυτό δεν της καθόταν καλά.

Αυτά σκεφτόταν όπως κατηφόριζε προς το σπίτι, όταν τον σταμάτησε ο Μανουσόγιαννος με το τυροκομείο στη γειτονική Αργυρούπολη, φίλος καλός, κι ας διαφωνούσαν για τα πολιτικά, κι ας μάλωναν συχνά γι' αυτά.

«Πού 'σαι, μωρέ βουρλισμένε; Σ' έφαχνα στην εκκλησιά για να πάμε μαζί στο καφενείο κι εσύ χάθηκες ολότελα, λες κι άνοιξε η γη και σε κατάπιε. Είσαι καλά;»

«Καλά 'μαι, Γιαννιό, ήθελα να μείνω λίγο μονάχος...»

«Μωρέ, εσύ είσαι άσπρος σαν το πανί. Πάμε να πιούμε μια ρακή, για τον μακαρίτη».

«Δεν έχω όρεξη».

«Έλα, μια ρακή μονάχα. Έχω κι εγώ τις μαύρες μου. Πάμε να τις επνίξουμε...»

Δεν ήθελε να τον κακοκαρδίσει. Ήξερε ότι ήταν καθαρός άνθρωπος, δε γύρευε κουτσομπολιά κι άσκοπες κουβέντες.

Κάθισαν στον καφενέ του Ανδρέα, που είχε βάλει από το καλοκαίρι καινούργιες τέντες, κι έτσι μπορούσαν να μείνουν έξω, με όλους τους υπόλοιπους να προτιμάνε τα μέσα «σαλόνια».

Μόνο που οι ρακές έγιναν και δυο και τρεις και πέντε στο όνομα του μακαρίτη, που αν είχε προλάβει να ανεβεί στον ουρανό, πρέπει να γελούσε με δαύτους, αφού είχαν ορκιστεί ότι θα έπιναν μία και θα 'φευγαν.

Η ρακή είναι σαν να λευτερώνει το μυαλό. Του δίνει μια και τ' αφήνει να τρέξει, να απογειωθεί, να πάει καλιά του. Και λύνει και τη γλώσσα, της βάζει ροδάκια και της βγάζει τα φρένα.

«Αυτός πάει, Μανολιό, και πίσω δε γυρίζει. Εμείς πώς θ' αντέξουμε μ' αυτούς τους διαόλους γύρω μας; Κι εμένα δε με βλέπω ν' αντέχω πολύ... Σκέφτομαι να το πουλήσω το μαγαζί, δε συμφέρει πια, όλο μέσα μπαίνω. Και ποιος το παίρνει δηλαδή ετσά που γίναμε...»

Ο Μανόλης δεν έβγαλε κιχ, θαρρείς και δεν άκουσε ούτε λέξη από το στόμα του φίλου του. Όλα τα είχε ακούσει, αλλά ο λογισμός του έτρεχε αλλού.

«Μ' ακούς, μωρέ, που σου μιλώ ή τζάμπα πάει το σάλιο;»

«Σ' ακούω, ωρέ Γιαννιό, αλλά...»

Έφραξε πάλι το στόμα του, λες κι είχε μπει μέσα εκείνη η πέτρα που είχε κλοτηήσει πρωτότερα.

«Πες, μωρέ! Μπας και φοβάσαι μήπως ποθάνεις κι εσύ; Μια ηλικία έχετε, αυτό σε τρομάζει;»

«Όι, μωρέ, αν είναι να πάω στον γερο-διάολο, ας επάω. Αλλά έχω ένα βάσανο μεγάλο και δεν είναι ώρα να φύγω ακόμα...»

«Όλοι έχουμε βάσανα πια, όλοι...»

Κατέβασε μονορούφι ακόμα μια ρακή κι έβγαλε τον διάολο που καθόταν στον λαιμό του.

«Το ξέρω, το ξέρω... Αλλά το δικό μου είναι βράχος στο κεφάλι, που να με πάρει και να με σηκώσει. Ξέρεις τι σημαίνει το φευγίό του Ζάχου; Ότι εμείναμε χωρίς δουλειά και δίχως λεφτά, άρα πρέπει να φέρω πίσω το παιδί από την Αθήνα...»

Ο Μανουσόγιαννος κουνήθηκε από την καρέκλα του.

«Τι λες, μωρέ; Θα τονε κόψεις στη μέση; Τόσο κόπο έκανε να πάει. Και τι θα τονε κάνεις; Γκαρσονί ή ντελιβερά; Πώς διάολο τους λένε ετούτους με τα μηχανάκια που επάνε σαν δαιμονισμένοι;»

Ο Μανόλης ένιωσε να θολώνουν τα μάτια του, αλλά τον κράτησε τον λυγμό του και προσποιήθηκε τον θυμωμένο για να διώξει τα δάκρυα που κατέβαιναν.

«Άκου, αφεντικό, εμείς δεν έχουμε μαγαζιά να τα πουλήσουμε, κι είμαστε μεροδούλι μεροφαί. Καλό του ταξίδι του ανθρώπου, μας έκανε κι εμάς ανθρώπους, και χάρη σ' αυτόν είναι ο γιος μου στην Αθήνα. Αλλά δίχως αυτόν, που μας έδωκε διπλό μεροκάματο, δε γίνεται δουλειά. Το καταλαβαίνεις ότι δε γίνεται να χρωστάω; Πώς δηλαδή; Να διπλώνουν τα νοίκια κι οι λογαριασμοί και να γίνονται μυριοκέφαλα; Δε γίνεται. Και τι να κάνω; Να πουλήσω το νεφρί μου; Μακάρι να γινόταν...»

Ήταν η σειρά του Γιάννου να βυθιστεί στη σιωπή. Ήξερε, καταλάβαινε απόλυτα ότι ο Μανόλης έχει δίκιο. Χωρίς ζώα και με κάτι χέρσα χωράφια, προκοπή δε γινόταν. Τα μεροκάματα είχαν λιγοστέψει πολύ και το λάδι που έβγαζε από τις δικές του ρίζες ίσα που έφτανε για τη φαμίλια του.

«Κι αν εδουλέψει και το παιδί, Μανολιό;»

«Με τη σχολή που έχει τόσες απαιτήσεις και μεγάλες δυσκολίες, απ' ό,τι μαθαίνω, άντε να κάνει μερικά μεροκάματα όλα κι όλα, γκαρσονάκι. Δε βγαίνει, όμως, ο λογαριασμός. Εδώ δουλεύαμε δυο σαν τα σκυλιά για να τον έχουμε συγγερισμένο, και πάλι με πολλές στερήσεις. Πώς να πορευτεί μόναχος του;»

Ήπια μια όρθιος, στο πόδι, και κίνησε για το σπίτι. Κι αυτός, ένας ατρόμητος άνθρωπος που έστυβε τα κουνούτσια της

ελιάς κι έκανε τη γη να στενάζει, έτρεμε τη στιγμή που έπρεπε να το πει στον Νικήτα. Ήξερε ότι ήταν σαν να του έμπηγε ένα μαχαίρι στην καρδιά, κόβοντας τη ζωή του.

Με μια κίτρινη νιπσεράδα του άντρα της ριγμένη πρόχειρα στο κεφάλι, η Αγγελική περπατούσε προς την Παναγιά του χωριού, την Τήνο της Κρήτης, όπως την έλεγαν ντόπιοι και ξένοι. Ήθελε να γονατίσει μπροστά στην περίφημη εικόνα της Παναγιάς της Αντιφωνήτριας, της Παναγιάς των βοσκών και των κτηνοτρόφων και της Μαδάρας ολάκερης, για χάρη της οποίας πολλοί έκαναν ως και σαράντα χιλιόμετρα με τα πόδια για να την προσκυνήσουν.

Κόντευε κι η γιορτή της, οκτώ του Σεπτέμβρη, κι ήθελε να της ζητήσει να δώσει δύναμη στην ίδια και στον άντρα της, τώρα που τα μαύρα σύννεφα είχαν κυκλώσει το σπιτικό της. Ήξερε ότι ο φαμελιάρης της, σοβαρός και στιβαρός, δεν έλεγε λόγια στον αέρα, κι έτσι, για να πει τέτοια κουβέντα για το παιδί, ότι δηλαδή έπρεπε να γυρίσει πίσω, το εννοούσε απολύτως.

Βαδίζοντας μέσα στη δυνατή βροχή, αντίκρισε με σφιγμένη καρδιά την κοιλάδα της Ασής Γωνιάς, ενώ της έγνεφαν ο αγέρωχος Κρουονερίτης, τα Ασηγωνιάτικα, η Βουρβού, η Φρυγάνα. Έκανε τον σταυρό της κι έσπρωξε ελαφρά τη μαύρη καγκελόπορτα, ενώ της φάνηκε ότι την κοίταζε βλοσυρά το άγαλμα εκεί δίπλα, του Επισκόπου Κισσάμου και Σελίνου, Άνθιμου Δελεδάκη. Η κρύα ψυχή της σφίχτηκε. Θυμήθηκε μια ιστορία που της είχε πει η γιαγιά της η Αγγέλα κι ακόμα την ανατρίχιαζε. «Λένε ότι το χωριό μας, τα Μυριοκέφαλα, πήρε το όνομα από τα μύρια κεφάλια, τους λόφους που ήταν

ολόγυρα. Όμως εμένα ο παππούλης μου άλλο μου είχε πει. Ότι το 1770 έφτασαν οι Τούρκοι εδώ στο μοναστήρι, αποκεφάλισαν όλους τους μοναχούς και πέταξαν τα κεφάλια στον περίβολο. Πολλά κεφάλια, άπειρα, όλα κομμένα με μανία από τους αλλόθρησκους».

Θυμόταν πάντα αυτά τα λόγια και την έπιανε σύγκρουο, κάτι που συνέβαινε κι όταν αντίκριζε την εκκλησιά, το καθολικό του παλιού μοναστηριού, που έχτισε τον ενδέκατο αιώνα ο όσιος Ιωάννης ο Ξένος κι έφερε εικόνες και ιερά σκεύη από την Κωνσταντινούπολη. «Τούτος ο τόπος είναι ιερός κι άντεξε αιώνες. Και η εικόνα αντέχει κι αναφωνεί ότι είναι εδώ η Παναγιά η Αντιφωνήτρια, που κλαίει και σπαράζει ακούγοντας τον πόνο των ανθρώπων», έλεγε και ξανάλεγε η γιαγιά της.

Είδε με δέος τα σημάδια του παλιού μοναστηριού, ερείπια από τα κελιά, και με σφιγμένη την καρδιά προχώρησε στο εσωτερικό της εκκλησίας, που έστεκε εκεί περήφανη πάνω από χίλια χρόνια, από το 961 όταν δημιουργήθηκε το μοναστήρι.

Ξαφνικά ντράπηκε πολύ, πάρα πολύ, και χαμήλωσε το κεφάλι. *Μόλις έφυγε ένας άνθρωπος. Οι δικοί του πενθούν, θρηνοούν και οδύρονται, κι εγώ σκέφτομαι την Αθήνα και τον γιο μου; Αμαρτία, μεγάλη αμαρτία...* σκέφτηκε δίχως να σηκώσει το κεφάλι της προς την Παναγιά, που καθιστή κρατούσε στα χέρια της τον μικρό Χριστό. Έμεινε λοιπόν γονατιστή κι ακίνητη και προσευχήθηκε για τον Ζάχο Πυργάκη και την οικογένειά του. Κι ύστερα, όταν ένωσε μια εσωτερική γαλήνη, ύψωσε τα μάτια στην Παναγιά. «Δώσε μας δύναμη και κουράγιο, Κυρά...» ψέλλισε. Το βλέμμα της έπεσε στις συγκλονιστικές τοιχογραφίες της μικρής εκκλησιάς, ποτισμένες

από τα δάκρυα εκατοντάδων χιλιάδων πιστών μέσα στους αιώνες. Δάκρυσε κι εκείνη. Έκανε τον σταυρό της και κίνησε για το σπίτι, έχοντας πια ηρεμία μέσα της.

Με την μπάσα και φάλτσα φωνή του, ίδια του πατέρα του, ο Νικήτας Σαββάκης εκτελούσε –κυριολεκτικά– το *O sole mio*, μάλλον στη χειρότερη ερμηνεία που έγινε ποτέ στον πλανήτη Γη. Αν τον άκουγε ο Λουτσιάνο Παβαρότι, θα τον πήγαινε στην αστυνομία! Εκείνος όμως, αδιαφορώντας για τις ολοφάνερες φωνητικές του αδυναμίες, τραγουδούσε για τον ήλιο του, τη Λίνα Βρεττού, που για χάρη της, αν και Κρητικός, θα ξύριζε ακόμα και μουστάκι! Ήταν ερωτευμένος μαζί της, παρότι όλοι οι φίλοι του, μηδενός εξαιρουμένου, του έλεγαν ότι δεν ταίριαζαν, κι ας ήταν εκείνη μια καλλονή που έκανε πάταγο σε κάθε εμφάνισή της.

«Τι να το κάνω που είναι θεά, ρε συ Νικήτα; Αφού είναι βούρλο, εντελώς βούρλο! Τα ραδίκια είναι εξυπνότερα απ' αυτήν, αφού έχει IQ ταραμοσαλάτας! Απορώ τι κόλλημα έφαγε το μυαλό σου. Κι αναρωτιέμαι τι μπορεί να λέτε τόσες ώρες κάθε μέρα», του έλεγε ο πιο στενός φίλος του και συμφοιτητής του, ο Ηλίας Αβατάγγελος.

«Δε λέμε, ρε συ Ηλία, κάνουμε! Πρέπει και να λέμε δηλαδή; Το κορίτσι είναι πύραυλος! Δεν καταλαβαίνεις ότι με απογειώνει; Τι δηλαδή, πρέπει να λύνουμε και... ασκήσεις; Περνάμε καλά κι αυτό μου φτάνει. Εντάξει, μπορεί να μην είναι υψηλής μόρφωσης –σιγά τα ωά– αλλά είναι καλό κορίτσι, αξιοπρεπής, και δε μου ζητάει και τίποτα. Κι αυτό το μετράω πολύ, αφού, μην το ξεχνάς, άφραγκος είμαι συνήθως».

«Ωραίος τίτλος για ταινία. *Ο άφραγκος και το μοντέλο!*»

τον πείραζε συχνά ο Ηλίας, αν και αυτό που του έλεγε δεν απείχε πολύ από την πραγματικότητα. Η Λίνα έκανε φωτογραφήσεις για περιοδικά, είχε πάρει μέρος σε δυο διαφημίσεις και προσπαθούσε να μπει περισσότερο στον χώρο, με μοναδικό όπλο την ομορφιά της, που χανόταν όμως όταν άνοιγε το στόμα της, απ' όπου συνήθως έβγαιναν... βατράχια!

«*O sole mio*», κραύγαζε από το μπάνιο ο Νικήτας, με τη Λίνα, που ετοιμάζε τoστ για να είναι κάπως φαγωμένοι στη βραδινή τους βόλτα, να τον απειλεί ευθέως. «Αν δε σταματήσεις αμέσως, μαζί με τα ποντίκια θα φύγω κι εγώ από το σπίτι. Είσαι χειρότερος κι από τον κανονικό Κακοφωνίζ!» του είπε.

Εκείνος χαμογέλασε, γιατί του άρεσε ο τρόπος που του το έλεγε, όλο νάζι. Σκούπιζε τα μαλλιά του, κι έτσι γυμνός όπως ήταν, κοιτάχτηκε στον καθρέφτη. Κι ήθελε να απαντήσει επιτόπου στον Ηλία, που του έλεγε ότι για να πάει μαζί του μια τέτοια κούκλα, μάλλον την πλήρωνε! «Με τέτοιο κορμί, τέτοιο πρόσωπο, τέτοια μάτια, θα με ήθελε το μισό Χόλιγουντ! Αλλά εγώ θυσιάσα την τέχνη για χάρη της επιστήμης», είπε γελώντας στον καθρέφτη και, μέσω αυτού, στον Ηλία.

Η αλήθεια είναι ότι ο Ηλίας αστειευόταν. Γιατί ο Νικήτας ήταν όντως εντυπωσιακός άντρας, κοντά στο ένα κι ενενήντα μπόι, με πολύ όμορφο πρόσωπο και λεπτά χαρακτηριστικά. Κάποιοι άλλοι στην ηλικία του ίσως καβαλούσαν το καλάμι, αλλά εκείνος ήταν εξαιρετικά προσγειωμένος. Κάποτε μάλιστα, όταν συνόδευσε τη Λίνα σε μια φωτογράφιση, ένας παραγωγός τού πρότεινε να κάνει το μοντέλο, αλλά το απέρριψε ασυζητητί, κι ας μάλωνε μετά για τρεις μέρες μαζί της.

«Κορίτσι μου, τι είναι αυτά που λες; Τι δουλειά έχω εγώ με τούτα δω; Εμένα άλλος είναι ο σκοπός μου εδώ. Ο καθείς

και ο δρόμος του. Και μόνο που μου το είπε εκείνος ο κουνιστός τύπος, μου ήρθε να βάλω τα γέλια! Άκου εκεί να ποζάρω. Έχεις δει κανέναν επιστήμονα να κάνει τέτοιες ιστορίες; Άσε που θα μου κρεμάσουν κουνδούνια στη σχολή!» της είχε πει.

«Μα γιατί όχι; Για λίγο θα είναι, και μπορείς να βγάλεις και καλά λεφτά. Τι δηλαδή; Από τώρα μέχρι τα γεράματά σου θα λύνεις ασκήσεις; Μην είσαι μονόχνοτος!»

Απορούσε κι ο ίδιος πώς βρήκε τη δύναμη να της απαντήσει τόσο σκληρά, παίρνοντας ρίσκο ακόμα και να τη χάσει.

«Αν σε ενοχλεί, μπορούμε να το σταματήσουμε. Όπως δεν επεμβαίνω εγώ στα δικά σου, μην επεμβαίνεις κι εσύ στα δικά μου. Ξηγηθήκαμε;»

Από τότε δεν το ξανα συζητήσαν κι η Λίνα δεν τον πίεσε ποτέ. Όπως επίσης ποτέ δεν καταλάβαινε τη μανία του με τα μαθηματικά, μια πόρωση που σημάδευε τη ζωή του.

Στο μικρό σαλονάκι του σπιτιού του στου Ζωγράφου, είχε κρεμάσει έναν πίνακα απ' αυτούς που έχουν τα φροντιστήρια στις τάξεις και γράφεις με μαρκαδόρο, κι έλυνε με τις ώρες ασκήσεις. Κι ήταν τόσο μαγεμένος όταν έφτανε στο τέλος μια δύσκολη άσκηση, ώστε έπιανε το κεφάλι του από ενθουσιασμό.

«Πώς μπορείτε, αλήθεια, με όλα αυτά;» του έλεγε η κοπέλα του Ηλία, η Μάγια, φοιτήτρια της Φιλοσοφικής.

«Μα είναι μαγεία! Αν μια εικόνα είναι χίλιες λέξεις, μια καλή άσκηση είναι χίλιοι αριθμοί και βάλε!» της απαντούσε περήφανος.

Κι εννοούσε απολύτως κάθε του λέξη. Ήθελε να νικήσει τους αριθμούς, όπως ο Μιχαήλ Άγγελος νίκησε τον άνθρωπο ως... υπεράνθρωπος, σκαρφαλωμένος, κρεμασμένος ανά-

ποδα σε μια σκαλωσιά, είκοσι μέτρα από τη γη, για να σχεδιάσει αριστουργήματα που έδειχναν εξωπραγματικά. Εκείνος, ο Νικήτας, ήθελε ν' ανεβεί πιο ψηλά, με τα γιγάντια γεωμετρικά σχήματα, προκαλώντας δέος, όπως ακριβώς οι βράχοι των Μετεώρων. Κι η δική του Καπέλα Σιστίνα θα ήταν ένα ολοκληρωμένο μαθηματικό θεώρημα, στηριζόμενος στις μαθηματικές διάνοιες του παρελθόντος που τόσο θαύμαζε.

Κάποτε κόντευε να βάλει τα κλάματα όταν διάβασε μια είδηση που τον συγκλόνισε. Ένας καθηγητής του Μαθηματικού Ινστιτούτου της Οξφόρδης, ο Άντριου Γουάιλς, τιμήθηκε με το βραβείο Άμπελ, κάτι σαν Νομπέλ των Μαθηματικών, αφού ήταν ο άνθρωπος που έσπασε το μυστικό του τελευταίου θεωρήματος του Πιέρ ντε Φερμά, το οποίο παρέμενε αναπόδεικτο από το 1637. Κλείστηκε επί επτά ολόκληρα χρόνια στη σοφίτα του σπιτιού του και κατάφερε να βρει τη λύση, ένας θρίαμβος για τον ίδιο και τα μαθηματικά.

«Αυτά δεν είναι μαθηματικά αλλά... μαθημα-γικά!» ούρλιαξε τότε ο Νικήτας, κάνοντας όσους βρίσκονταν δίπλα του να μείνουν με το στόμα ανοιχτό. «Εσύ με καταλαβαίνεις, αδελφέ!» απευθύνθηκε στον Ηλία, και βγήκε στο περίπτερο για να φέρει μπίρες, θεωρώντας ότι ένα τέτοιο επίτευγμα έπρεπε να γιορταστεί.

Εκτός από την προσήλωσή του στα μαθηματικά –τα... κι-νέζικα, όπως έλεγαν οι φίλοι του σε άλλες σχολές– είχε μέσα του και το βάρος της υποχρέωσης. Γιατί ναι, ένιωθε τρομερή υποχρέωση στους γονείς του, καταλαβαίνοντας πολύ καλά ότι έκαναν θυσίες για να μπορεί εκείνος να σπουδάσει αυτό που αγαπούσε. Ήξερε, το είχε δει με τα μάτια του, ότι τόσο ο πατέρας του όσο και η μητέρα του είχαν αδυνατίσει πολύ, αφού, λόγω των σταθερών και πολλών εξόδων του σπι-

τιού της Αθήνας, έμεναν ελάχιστα κι απολύτως μετρημένα για το σπιτικό τους στα Μυριοκέφαλα. Κι είχε καταλάβει από διάφορες συζητήσεις ότι έτρωγαν το ίδιο φαγητό ακόμα και τρεις μέρες για να τα βγάζουν πέρα με τα έξοδα. Έτσι, ούτε που διανοήθηκε να το ρίξει έξω, παρότι τις τόσες προκλήσεις της Αθήνας. Μάλιστα, για να κάνει και οικονομία, απέφενγε τις πολλές εξόδους, ακόμα και τα καλέσματα των φίλων του που συχνά πυκνά διοργάνωναν πάρτι, στα οποία έπρεπε να πάει το καπιτίζ του, όπως συνηθιζόταν. Είχε επιβάλει πειθαρχία στον εαυτό του, ενώ σκεφτόταν ότι οι άσκοπες έξοδοι θα του έτρωγαν και ώρες διαβάσματος, κάτι που οι υπόλοιποι ούτε που το σκέφτονταν.

Ήταν πολύ περήφανος που έμπαινε πια στο τέταρτο έτος, χρωστώντας μόνο δύο μαθήματα, την Κλασική Μηχανική και τη Διαφορική Γεωμετρία, τα οποία δεν είχε δώσει καν για να περάσει κάποια άλλα. Και ήταν άθλος στην πραγματικότητα αυτό που είχε καταφέρει, αφού οι περισσότεροι φίλοι του και πολλοί γνωστοί τους χρωστούσαν πάνω από δέκα μαθήματα, σε μια σχολή-σφαγείο, που δυσκόλευε ακόμα και τους καλύτερους. Η επιτυχία του, δε, ήταν ακόμα μεγαλύτερη γιατί δεν ξημεροβραδιαζόταν πάνω από ένα βιβλίο. Και τις βόλτες του έκανε, και μπάσκετ έπαιζε με τους φίλους του, και σινεμά πήγαινε, όταν είχε τη δυνατότητα, αλλά και σε μπαράκια, αν τον έπαιρνε. Όμως είχε σταθερές ώρες διαβάσματος κάθε μέρα, κι αυτές τις θεωρούσε ιερές, αφού αποδείχτηκαν το μεγάλο κλειδί της επιτυχίας του.

Όση ώρα έκανε μπάνιο ο Νικήτας, η Λίνα, μάλλον μηχανικά, κοιτούσε τη βιβλιοθήκη του και κόντεψε να... φρίξει. Όχι μόνο της ήταν όλα ακαταλαβίστικα, αλλά και περίεργα στους τίτλους τους.

«Τι είναι όλα αυτά; Διακριτά Μαθηματικά; Υπάρχουν και αδιάκριτα; Πραγματική Ανάλυση II. Υπάρχει και ψεύτικη; Συνήθεις Διαφορικές Εξισώσεις. Στατιστική Συμπερασματολογία. Πω, ρε φίλε, τρέλα!»

Ο Νικήτας βγήκε από το μπάνιο χωρίς να τραγουδάει το *O sole mio*. Απέκτησε ξαφνικά ένα άγχος, αφού είδε ότι η ώρα είχε πάει δέκα το βράδυ. Για πολλούς συμφοιτητές του ήταν ακόμα μεσημέρι, αλλά εκείνος έπρεπε να σηκωθεί στις επτά το πρωί, καθώς έδινε μάθημα στις εννέα. Πότε θα έβγαινε, πότε θα γύριζε, πότε θα κοιμόταν, αργά πάντως, αφού ήξερε ότι η Λίνα ήταν πολύ απαιτητική όταν ξάπλωναν.

Για να μην προκαλέσει... ιστορίες με μια γυμνή εμφάνιση, φόρεσε μια φόρμα κι αποφάσισε να της πει την αλήθεια. Πάντα το έκανε, έστω κι αν ήξερε ότι εκείνη θα ξινίσει.

«Αγάπη μου, τι θα έλεγες να μέναμε εδώ και να κατεβάζουμε καμιά ταινία; Έχω και πίτσα στην κατάψυξη, ας αράξουμε εδώ...»

Εκείνη αντέδρασε όπως ακριβώς περίμενε ο Νικήτας. «Ε, δε σε πιστεύω! Πάλι μέσα; Και χθες μείναμε, και μου είπες ότι θα βγούμε αύριο. Τι άλλαξε ξαφνικά;»

«Βρε μωρό μου, θα σηκωθώ στις επτά και ήδη έχω πονοκέφαλο. Δε με παίρνει να κάνω βλακείες αύριο. Θέλω να με καταλάβεις...»

Την επόμενη αντίδρασή της όμως δεν την περίμενε.

«Καλά τότε, να σε αφήσω να ησυχάσεις. Τελικά η ανταγωνίστριά μου είναι η... πώς τη λένε... η Κλασική Μηχανική. Δεν πειράζει, θα πάω να βρω τη Σόνια, είναι έξω με μια παρέα. Καληνύχτα... Και καλή επιτυχία...»

Δεν της έφραξε τον δρόμο, δεν την εμπόδισε, δεν την παράλεσε να μείνει. Πήρε το πιάτο με τα τέσσερα τούστ,

έβγαλε από το ψυγείο ένα μεγάλο μπουκάλι με νερό και ξάπλωσε στον καναπέ, αγκαλιά με το ογκώδες βιβλίο.

Με το κεφάλι του να γυρίζει –και δεν ήξερε αν έφταιγαν οι ρακές ή οι σκοτούρες του–, ο Μανόλης έφτασε στο σπίτι κι είδε να τον υποδέχεται με χαρά ο σκύλος τους ο Τζάκης, ένα κανελί κυνηγόσκυλο που είχε πια γίνει... αποστρατος και είχε μεταλλαχθεί σε φύλακα. Τζακ τον είχαν βγάλει τα παιδιά, αλλά ο Μανόλης το άλλαξε δίνοντας τα επιχειρήματά του.

«Άκου εκεί Τζακ! Τι Τζακ; Δε θέλω εγώ αμερικάνικα! Κρητικός είναι, άρα Τζάκης! Για μένα είναι Τζάκης, εσείς μπορεί να τονε φωνάζετε και Χαράλαμπο! Και δε θέλω πολλά χάδια, έτσι; Για άλλη δουλειά τονε πήρα!»

Ο Μανόλης ένιωσε παράξενα που ο Τζάκης έπεσε με ορμή πάνω του, δείχνοντας όλη του την αγάπη. Σκέφτηκε ότι έτσι έπεφτε πάνω του κι ο γιος του κάθε φορά που γύριζε από το σχολείο, θέλοντας να του δείξει τη λατρεία του.

Τι πάω να κάνω στο παιδί... συλλογίστηκε και κούνησε το κεφάλι του, σαν να ήθελε να διώξει τα δάκρυα που ένιωθε να του θολώνουν την όραση. Χάιδεψε τον Τζάκη που κουνούσε σαν παλαβός την ουρά του από τη χαρά και μπήκε σπίτι. Η Αγγελική έλειπε –υπέθεσε ότι θα ήταν στη γειτόνισσα, τη Διαμάντω, για να σκαρώσουν καμιά πίδα– και βρήκε τη Θεώνη ξαπλωμένη στον καναπέ, με ένα από εκείνα τα περιοδικά μόδας στο ένα χέρι και στο άλλο εκείνο το διαολεμένο μηχάνημα που μπορούσες να μιλάς ταυτόχρονα με διάφορους, το φου μπου, όπως έλεγε το facebook. Όλη μέρα ήταν σ' αυτό το μαραφέτι και την έβρισκε πολλές φορές να γελάει μόνη της, σαν να ήταν κανένα παρολιακό. Του ήρθε να

τη σιχιτριώσει, αφού εκείνη δεν έκανε άλλη δουλειά από το να μπαίνει σ' εκείνο το μηχάνημα του διαβόλου, αλλά το κατάπιε. Κατάπιε και τον άλλο θυμό του. Εκείνη είχε σταματήσει τη δουλειά από τον Δεκαπενταύγουστο, γιατί, λέει, είχε κουρασθεί. Την είχε ορμηγέψει να είναι πιο προσεκτική με τη δουλειά που της δίνει προοπτικές και σιγουριά στη ζωή, αλλά ήταν σαν να μιλούσε σε τοίχο.

Όλα μπορούσε να τα καταπιεί, όχι όμως και την ειρωνεία της, ακόμα δεν μπήκε στο σπίτι, και μάλιστα τόσο φουρκισμένος.

«Μυρίζεις ως εδώ αλκοόλ», του είπε άξαφνα η κόρη του.

«Δε θα σου δώσω λογαριασμό τι έκανα, κι ούτε θα σε βάλω να μετράς τα ποτήρια μου. Και πρόσεχε πώς μου μιλάς, έτσι;»

«Έχεις νεύρα και θα τα βγάλεις πάνω μου;»

«Δεν έχω καθόλου νεύρα. Κι ήπρεπε να ξέρεις τι εσυνέβη σήμερα. Αλλά εσύ δε σκοτίζεσαι για τίποτες. Είσαι μόνιμα στον κόσμο σου!»

«Ξέρω τι έγινε και ξέρω πώς εμείνατε χωρίς δουλειά. Κι έτσι όπως έγινε το πράμα, θα αφήσεις τον γιο σου τον προκομμένο να κάνει ακόμα τον γαμπρό στην Αθήνα; Να τονε φέρεις πίσω να δουλέψει, όπως κάνουν όλοι οι γιοι...»

Του άναψαν τα λαμπάκια, κι άστραψε όπως ο ουρανός εκεί έξω. «Θες να σε στείλω σε κανένα γερο-διάολο μέρα που είναι; Τι 'ναι αυτά που βγάζει ο στόμας σου; Δεν έχεις ντροπή και τσίπα μέσα σου; Σπουδάζει το παιδί κι είναι στ' αλήθεια προκομμένο. Όχι σαν κάτι άλλους...»

«Άλλους; Σαν εμένα θες να πεις;»

«Και αυτό! Γιατί, θα σε ντραπώ; Όλη μέρα στον καναπέ είσαι μ' ένα περιοδικό και το διαβολομηχάνημα στο χέρι,

μόνο νύχι και μαλλί κι άγιος ο Θεός! Και θα πεις για τους άλλους; Να κοιτάς τον εαυτό σου. Κι ο αδελφός σου, για να ξέρεις, ποτέ δεν ήταν ξάπλα, και διάβαζε σαν τον σκύλο».

«Δεν ήξερα ότι διαβάζει κι ο σκύλος».

«Ρε, δεν πας στον γερο-διάολο, που θα μου βγάλεις γλώσσα; Τίποτα δε σέβεσαι πια. Μόνο τη βολή σου κοιτάς. Έτσι θ' ανοίξεις σπιτικό; Όλη μέρα ξάπλα; Αλλά κάνε ό,τι κατεβάσει η κούτρα σου, άλλος θα τα φάει στο κεφάλι. Όμως όσο είσαι σ' αυτό το σπίτι, θα σέβεσαι και δε θα βγάζεις κακίες. Γιατί, άμα πας γυρεύοντας, κατέχω να μιλήσω κι αλλιώς. Δε μίλαγα, δε μίλαγα, αλλά μου φαίνεται πήρε πολύ αέρα η γλώσσα σου...»

Η πόρτα άνοιξε απότομα κι έφερε μέσα έναν κρύο αέρα, σαν κι αυτόν που χτυπούσε την καρδιά του Μανόλη.

Η Αγγελική, μουσκεμένη ως το κόκαλο, τους πήρε και τους δυο από τα μούτρα: «Σταματήστε, καλέ, τι πράγματα είναι αυτά; Μέχρι έξω ακούγεστε, ντροπή τέτοια μέρα!».

«Μάζεψέ τη γιατί θα της τηνε κόψω τη γλώσσα! Αλλά δε φταίει κανείς, εσύ που της έδωσες αέρα, κι εγώ που δεν τηνε μάζεψα όταν έπρεπε. Ακούς εκεί να κακιώνει με τον αδελφό της επειδή σπουδάζει στην Αθήνα», άστραψε ο Μανόλης.

Αλλά κι η Θεώνη βρόντηξε: «Μια κουβέντα είπα και μόνο που δε με είπε... άντε να μην πω τι. Εδώ μέινατε χωρίς δουλειά, κι ο άλλος σουλατσάρει από δω κι από κει...»

«Πάψε, Θεώνη, πάψε!» πήγε να τη βάλει στη θέση της η μάνα της.

«Τι να πάψω; Τόσο καιρό δε μιλάω, αλλά τώρα θα μιλήσω! Δεν είμαστε στα Σφακιά του 1900 που έκλειναν τις γυναίκες στο κατώι! Προσπαθώ να μαζέψω πράγματα για τον γάμο κι εσείς σφυρίζετε αδιάφορα, λες κι εγώ δεν υπάρχω!

Πού να περισσέψει καμιά δεκάρα όταν όλα πάνε στον Νικήτα; Γιατί αυτή είναι η αλήθεια, να μην την πω; Αν σας αρέσουν μόνο τα όμορφα λόγια, να το ξέρω...»

Ο Μανόλης βρόντηξε πίσω του την πόρτα κι έφυγε, με την Αγγελική να προσπαθεί να συνενώσει την κόρη της, που έμοιαζε με θηρίο ανήμερο.

«Τι λόγια είναι αυτά που λες, κόρη μου; Ξεχωρίζουμε εμείς τα παιδιά μας; Ποτέ δεν το κάναμε. Πάντα ίσα σας είχαμε. Αλλά τώρα που είναι το παιδί στην Αθήνα, τι θες να κάνουμε; Να τονε παρατήσουμε; Κι εσένα σου έλεγα να πας σ' εκείνη τη σχολή κομμωτικής στο Ρέθυμνο, αλλά δεν ήθελες. Εκεινού ήταν η τύχη του εκεί, τι να κάνουμε; Αντί να καμαρώνεις γι' αυτόν, κάθεται και λες τέτοιες κουβέντες; Σύνελθε, βρε κόρη μου, κι έχουμε μεγάλη στενοχώρια. Γιατί έτσι που γινήκανε τα πράγματα, φοβάμαι ότι ο πατέρας σου θα τονε φέρει πίσω...»

«Να, είδες; Πάλι γι' αυτόν λες! Και δε με ρώτησες καν τι μου είπε χθες η πεθερά μου που πήγα σπίτι της», πέταξε κι αμέσως εξαφανίστηκε στο δωμάτιό της.

Βγήκε έπειτα από λίγη ώρα, ενημερώνοντας τη μάνα της ότι θα κοιμηθεί στη φίλη της τη Λίτσα, «γιατί το κλίμα είναι πολύ βαρύ και δε με σηκώνει... Να ηρεμήσω κι εγώ, να ηρεμήσετε κι εσείς...»

Η Αγγελική ούτε που την κοίταξε. Ήξερε ότι ήταν η καλύτερη λύση γι' αυτό το βράδυ, καθώς όλοι είχαν αναστατωθεί πολύ. Κι επιπλέον, δε θα προκαλούνταν άλλη φασαρία, αφού αν έμπλεκαν πάλι πατέρα και κόρη, μπορεί να γίνονταν μαλλιοκούβαρα.

Μια εσωτερική της επιθυμία την οδήγησε στο δωμάτιο του Νικήτα. Το είχε πάντα περιποιημένο, κι ας έλειπε το παιδί.

Θα ήταν για πάντα το σπίτι του και το δωμάτιό του, ακόμα κι αν στο μέλλον θα έμενε αλλού. Πάνω στο γραφείο του είχε μια φωτογραφία τραβηγμένη στο ηφαίστειο της Σαντορίνης, κρατώντας στα χέρια μια μεγάλη μαύρη πέτρα. Όταν είχε περάσει στο πανεπιστήμιο, ο άντρας της του είχε δώσει χρήματα να πάρει λίγες μέρες διακοπές με τους φίλους του για να ξεσκάσει, αφού είχε ζόρικη χρονιά κι έπρεπε να πάρει μερικές ανάσες. Ήταν τόσο ευτυχισμένος σ' εκείνη τη φωτογραφία!

Η Αγγελική την πήρε στα χέρια της και την ακούμπησε στο στήθος της. «Γιε μου...» είπε και την έπιασαν τα κλάματα. Τα έβαλε αμέσως με τον εαυτό της: «Πώς κάνεις έτσι; Μια χαρά είναι το παιδί, ζωή να 'χει. Κι αν μας βρήκε μια αναποδιά, θα παλέψουμε να την ξεπεράσουμε». Στη συνέχεια χαμογέλασε βλέποντας τα αντικείμενα στο δωμάτιό του: μια αφίσα του Μάικλ Τζόρνταν από τα εφηβικά του χρόνια, μια μεγάλη φωτογραφία των Scorpions, ένα τηλεσκόπιο, δώρο του νονού του, η κιθάρα του ακουμπισμένη σ' ένα τρίποδο και πάνω ένα κρητικό μαντίλι από το πρώτο πανηγύρι που πήγε στα Σφακιά, και ακριβώς πάνω από το γραφείο του, μια κορνίζα με τον Άινσταϊν να έχει έξω τη γλώσσα. Τη λάτρευε αυτή τη φωτογραφία, γι' αυτό αγόρασε μια ακριβώς ίδια στο Ρέθυμνο και την πήρε μαζί του και για το σπίτι στην Αθήνα.

Το μάτι της έπεσε και σε έναν κουμπαρά-γουρουνάκι, που ήταν πλέον άδειος. Πολλές φορές έριχνε μέσα το χαρτζιλίκι του όταν σκόπευε να αγοράσει κάτι που του άρεσε, και, όπως θυμήθηκε, από μικρός έβαζε πρόγραμμα. *Χρυσό παιδί, δε με παίδεψε και δε με κούρασε ποτέ...* συλλογίστηκε. Χάιδεψε το μαξιλάρι του, θαρρείς και ήταν ο γιος της, έκανε το ίδιο και στην καρέκλα του γραφείου –αυτή που τον έστειλε στο

πανεπιστήμιο— κι ύστερα χάθηκε στην κουζίνα της, βγάζοντας έναν αναστεναγμό.

Ο Μανόλης είδε την κόρη του να περνάει βιαστικά απέναντι από το καφενείο όπου καθόταν αλλά δεν κουνήθηκε από τη θέση του. Ήπια μια ρακή ακόμα με τον Παυλή τον οικοδόμο και μετά κίνησε για το σπίτι, βαρύνς κι ασήκωτος, νιώθοντας σαν να είχε φάει ξύλο.

«Να σου βάλω να φας; Έχω χυλοπίτες με λίγο κοτόπουλο», του είπε ήρεμα η Αγγελική, που χρόνια στο πλευρό του είχε μάθει να διαβάζει το πρόσωπό του και να φέρεται αναλόγως. Και δεν είχε καμία αμφιβολία ότι ήταν σκασμένος.

«Δεν πάει τίποτα κάτω, γυναίκα. Είναι σαν να έχω πέτρες στο στομάχι...»

«Μη στενοχωριέσαι, βρε Μανόλη, μπόρα είναι, θα περάσει. Αλί στον άνθρωπο που έφυγε, ο Θεός να τον συγχωρέσει...»

Έτσι βουρλισμένος όπως ήταν, παρεξήγησε τα λόγια της κυράς του. «Ποια μπόρα, μωρέ, ποια μπόρα; Καταιγίδα και πλημμύρα είναι, που θα μας επάρει και θα μας σηκώσει! Δεν καταλαβαίνεις τι σημαίνει για μας η σημερινή μέρα; Ή κάνεις πως δεν καταλαβαίνεις;»

«Μα, βρε Μανόλη...»

«Ήκουσέ με!» είπε χτυπώντας το χέρι στο τραπέζι. «Από χθες είμαστε χωρίς δουλειά κι οι δυο και με χίλια οκτακόσια ευρώ στην μπάντα, που τα έχω βαστήξει με τα χίλια ζόρια. Κατέχεις τι σημαίνει αυτό; Ότι μετά... άντε και αντίο!»

Θύμωσε με τον εαυτό του που θύμωσε της γυναίκας του, η οποία ήταν κερδί αναμμένο όλα τα χρόνια δίπλα του και δεν τον είχε κακοκαρδίσει ποτέ, ούτε στις μπόρες ούτε στις φουρτούνες τους. Την κοίταξε λυπημένα και της είπε μαλα-

κά: «Γυναίκα, δε γίνεται αλλιώς. Ο Νικήτας πρέπει να γυρίσει πίσω. Δε βγαίνει, πώς να σ' το πω; Δουλεύαμε κι οι δυο και δύσκολα τα φέρναμε βόλτα, και τώρα δε δουλεύει κανείς. Πώς να γίνει δηλαδή; Αέρα θα του στέλνουμε; Και τα νοίκια; Οι λογαριασμοί; Τι θα γίνουν αυτά; Ντροπής πράγματα να χρωστάμε, άσε που μετά δε γυρίζει. Ας έρθει πίσω λοιπόν και μετά βλέπουμε, θα μας το δείξει η ζωή το μέλλον. Τελευταίο έτος είναι, ας ανεβάνει μόνο για να δίνει τα μαθήματα, δε χάθηκε κι ο κόσμος».

«Μα αυτό λέω, τελευταίο είναι, δεν μπορούμε να αντέξουμε λίγους μήνες ακόμα; Θα ψάξουμε για δουλειά, δε θα μείνουμε με τα χέρια σταυρωμένα, κάτι θα γίνει, κάτι θα βρεθεί, ό,τι να 'ναι. Άσε τον λίγο ακόμα και βλέπουμε. Έτσι κι αλλιώς ο Σεπτέμβρης πληρωμένος είναι, έχουμε λίγο χρόνο να δούμε τι θα κάνουμε με τον Οκτώβρη, ας μη βιαστούμε. Είναι σαν να τον πνίγουμε».

«Και τι μου λες; Να πνίξουμε όλο το σπίτι; Να βάλουμε θηλιά στον λαιμό μας; Κι εγώ πονώ μέσα μου αλλά δε γίνεται αλλιώς».

Δεν είχε ύπνο η σκασμένη από τη στενοχώρια Αγγελική και σηκώθηκε από τα χαράματα, προσπαθώντας να βρει δουλειές στο σπίτι για να μη σκέφτεται όσα την έπνιγαν. Κατέβασε στο κελάρι, που ήταν και αποθήκη, τα περισσότερα καλοκαιρινά της παπούτσια ανεβάζοντας τα χειμωνιάτικα, άλλαξε κουρτίνες βάζοντας τις πιο σκούρες, σιδέρωσε τα ριχτάκια για τους καναπέδες, έπλυνε την αυλή για να φύγει η λάσπη από τη χθεσινή βροχή, έφτιαξε και το φαί, αγκινάρες με αρακά και πατάτες.

Εκεί, ανακατεύοντας το φαγητό, τη βοήκε ο Μανόλης, με τα κατακόκκινα μάτια του να προδίδουν την κακή του κατά-

σταση. Φτιάχνοντας τη ζώνη του, της είπε μια ξεψυχισμένη καλημέρα, μ' εκείνη να καταλαβαίνει ότι δεν ήταν ώρα για πολλά λόγια και ερωτήσεις.

«Να σου φτιάξω έναν καφέ;»

«Θα πάω στο καφενείο, με περιμένει ο Παυλής».

Δεν τον ρώτησε το παραμικρό, εκείνος της είπε μόνος του: «Φτιάχνει μια μάντρα του κυρ Πέτρου, του δάσκαλου. Τον ρώτησα αν θέλει βοηθό και μου είπε ναι. Δεν είναι πολλά τα λεφτά, εξήντα ευρώ για τρεις μέρες, αλλά κάτι είναι κι αυτό. Τι κάτι, σπουδαίο είναι. Εξήντα ευρώ είναι πια λεφτά».

«Να πας στην ευχή της Παναγιάς και να προσέχεις».

Τι ήθελε και το είπε αυτό το τελευταίο; Δεν είχαν περάσει ούτε τρεις ώρες, όταν άκουσε τον δυνατό θόρυβο ενός τρακτέρ έξω από το σπίτι και τη φωνή του Παυλή που κάτι έλεγε. Πέταξε την ποδιά και βγήκε τρέχοντας έξω, και η εικόνα που αντίκρισε την έκανε να χλωμιάσει. Ο Μανόλης, διπλωμένος στα τέσσερα, πάλευε να κρατηθεί από τον Παυλή, που αγκομαχούσε για να τον σηκώσει. «Παναγιά μου, τι έγινε;» έβαλε τις φωνές η Αγγελική.

«Άσε την Παναγιά κι έλα να βοηθήσεις, δεν μπορώ να σταθώ», είπε αγριεμένος ο Μανόλης, που έδειχνε να υποφέρει πολύ.

«Κάτι με τη μέση του είναι, μην ανησυχείς. Λουμπάγκο, πιάσιμο, νευροκαβαλίκεμα, κάτι τέτοιο», είπε ο Παυλής για να καθησυχάσει τη γυναίκα, που είχε χάσει το χρώμα της.

Λίγο αυτή, πολύ ο Παυλής, κατάφεραν να τον μπάσουν στο σπίτι και να τον ξαπλώσουν στο κρεβάτι, μ' εκείνον να μουγκρίζει σαν πληγωμένος ταύρος.

Κι όταν έφυγε ο ξένος άνθρωπος, ξέσπασε τον θυμό του: «Να με πάρει ο γερο-διάολος και να με σηκώσει! Έμεινα ο

ρημαδιασμένος και δεν μπορούσα να κάνω ρούπι. Εσήκωσα ένα καρότσι με πέτρες για τη μάντρα κι έμεινα εκεί, λες και με πυροβόλησαν. Άχρηστος είμαι, γαμώ το φελέκι μου!».

«Να ψάξω να βρω ένα έμπλαστρο; Έχει σίγουρα η Διαμάντω, βάζει συνέχεια αυτή, όλο την πονά η μέση της».

«Ένα ξύλο να βρεις και να με βαρέσεις! Ούτε ένα μεροκάματο δεν μπόρεσα να κάνω. Ωωωω, η μέση μου!»

Δεν πρόκανε να του πει και τη χαρά της, καταλάβαινε ότι δεν ήταν καλή ώρα. Της είχε τηλεφωνήσει ο Νικήτας και την έκανε να πεταχτεί ως το ταβάνι.

«Μάνα, έσκισα! Το περνώ σίγουρα το μάθημα και με μεγάλο βαθμό. Αλλά δε σε πήρα γι' αυτό. Σε πήρα για να σου πω ότι από αύριο ξεκινάω να κάνω μαθήματα σε δύο παιδιά στην πολυκατοικία, αδέρφια. Είναι σκράπες στα μαθηματικά και στη φυσική κι ο πατέρας τους, δικηγόρος, μου ζήτησε να τα αναλάβω. Με συμπαθούσε πάντα και τώρα με παρακάλεσε να τα βοηθήσω. Το ένα δεκατεσσάρων και το άλλο δεκαέξι. Ένα διακοσοπεννηντάρι με τριακοσάρι τον μήνα τα έχω σίγουρα! Κι αν όλα πάνε καλά, μη στείλετε δικά μου λεφτά τον άλλο μήνα, κάτι είναι κι αυτό για σας».

Η Αγγελική είχε κάνει δώδεκα σταυρούς από τη χαρά της, αλλά τέτοια ώρα τι να έλεγε στον Μανόλη; Θα του το κρατούσε γι' αργότερα, όταν θα ήταν πιο ήρεμος. Άκουγε τα βογκητά του αλλά στο πρόσωπό της είχε σχηματιστεί ένα μόνιμο χαμόγελο. Ο γιόκας της θα έβγαζε τα πρώτα του λεφτά από την επιστήμη του, κι αυτό ήταν ένα σημάδι ότι μπορεί και ν' άλλαζαν τα πράγματα. Η διάθεσή της δε χάλασε ούτε όταν ο Μανόλης άρχισε τις βλαστήμιες από τους πόνους. Και δεν ήταν διατεθειμένη να του χαλάσει χατίρι, ακόμα κι όταν της ζήτησε να φτιάξει μια κομπρέσα με ρακή για να βάλει στη μέση του.

«Αυτό είναι το φάρμακο σου λέω, όχι αυτά που θα μου δώσουν οι κερατάδες οι γιατροί», της είπε θυμωμένος.

Του έφταιγαν οι πέτρες, ο Παυλής, το καρότσι, η χθεσινή βροχή, «αυτός ο γρουσουζής», όπως αποκάλεσε τον κύριο Πέτρο, τον ιδιοκτήτη, εκείνος ο μαύρος γάτος που πέρασε μπροστά του, ο καφετζής που είχε ξινισμένη μούρη πρωί πρωί, όλη η κοινωνία τού έφταιγε.

Έτσι πέρασε όλη η μέρα, με νεύρα και θυμό, και γι' αυτό πήρε αναβολή η επιστροφή της κόρης. Αν τον πονούσε η μέση, με την εμφάνισή της, έτσι βουρλισμένος όπως ήταν, θα πονούσαν κι η καρδιά, το συκώτι, το στομάχι, τα πάντα.

Και η Αγγελική άντεξε τα πάντα. Όταν ο άντρας της έγειρε στο πλάι κάπως πιο ήρεμος από τους πόνους, εκείνη φόρεσε μια ζακέτα για να αντιμετωπίσει τη βραδινή ψυχρούλα και βγήκε στην αυλή, με το βλέμμα της να χάνεται στα βουνά και με τη φύση να κάνει παρέα στη σιωπή της. Μέσα στη μαύρη νύχτα, δυο σύννεφα ταξίδευαν χαρούμενα για τα Χανιά, να πλύνουν τον φάρο με καθαρίο νερό.

Η ψυχή της ήταν ακόμα ταραγμένη από τα γεγονότα και το μυαλό της έψαχνε λύσεις για το θέμα. Δεν υπήρχε περίπτωση να καθίσει με τα χέρια σταυρωμένα, περιμένοντας να φανεί η βάρκα της ελπίδας. Εκείνη δούλευε και ετοιμόγεννη, και λεχώνα, και άρρωστη, ήταν ανέκαθεν σκληραγωγημένη, τώρα θα τα παρατούσε; Τη χαιρέτησε με την κραυγή της μια βιαστική κουκουβάγια και την έστειλε για ύπνο. Αύριο θα ήταν μια άλλη μέρα κι έπρεπε να τη βρει ξεκούραστη και με δύναμη ψυχής, έτοιμη να παλέψει δυσκολίες και εμπόδια.

Το χάρισμα του Νικήτα Σαββάκη στα μαθηματικά προοιωνίζεται ένα λαμπρό μέλλον. Ωστόσο η μοίρα διαλύει την ανεμελιά και τον φέρνει αντιμέτωπο με μια σκληρή πραγματικότητα. Οι γονείς του μένουν άνεργοι κι αμέσως μετά έχουν ένα σοβαρό ατύχημα. Έτσι αναγκάζεται να διακόψει τις σπουδές του και να εγκαταλείψει τα όνειρά του. Συντετριμμένος ψυχολογικά, ξεκινάει να δουλεύει ως σερβιτόρος και, στη συνέχεια, ως μεταφορέας. Σκέφτεται πληγωμένος τα λόγια και τα χρόνια τα χαμένα. Παρ' όλα αυτά, η λατρεία του για την επιστήμη του θα τον ωθήσει να αποδεχτεί μια μεγάλη πρόκληση, που ξεπερνάει ακόμα και τα πιο τρελά όνειρα. Περνώ-ντας από συμπληγάδες κι έχοντας τη βοήθεια της αγαπημένης του Έλενας, θα ακολουθήσει μια πορεία που θα τον οδηγήσει ψηλά.

*Ένα μαγικό ταξίδι ψυχής από τον Ψηλορείτη
και τα Χανιά ως το Κέιμπριτζ και το Όσλο, ένας χορός
των δυσνόητων αριθμών, μια ωδή στη δύναμη και τη θέληση,
κόντρα στη μοίρα και στους καιρούς.*

Εκδόσεις ΨΥΧΟΓΙΟΣ
www.psichogios.gr

ISBN: 978-618-01-2289-3

9 786180 122893

ΚΩΔ. ΜΗΧ/ΣΗΣ: 19993

Ε Σ Ε Ι Σ Κ Ι Ε Μ Ε Ι Σ Π Α Ν Τ Α Σ ' Ε Π Α Φ Η